

הרב יוסף שליט

קידושין שאינם אוסרים

ראשי הפרקים

- א. מבוא
- ב. אסרה אכולי עלמא כהקדש
- ג. הרי את מיוחדת לי
- ד. קנינו והקדשו באים כאחד ה. עד הצריך שבוע
- ו. עידי קיום בקידושין
- ז. קידושי עובר
- ח. איסור קטנה מבת ג'
- ט. קידושין לאחר ל'
- י. קידושי חוץ
- יא. סיכום

א. מבוא

מבואר באחרונים¹ שישנם שני דינים בקידושין.

- א. ישנו קשר של אישות שנוצר ע"י מעשה הקידושין ובוזה פוקע מהאשה איסור קדשה².
- ב. הקידושין אוסרים את האשה באיסור א"א על כל העולם. ומונעים אפשרות של קידושי האשה לאיש אחר.

---

¹ פניי קדושין סו (מובא לקמן), והגרש"ש קידושין יא, קה"י קדושין יג, קונטרסי שיעורים קדושין א ועוד.

² בין לרמב"ם שפלגש אסורה להדיט ובין לראב"ד שהותרה, חייבת האשה להיות מיוחדת לבעלה לאישות.

ויש לדון ביחס שבין שני חלקי הקידושין האם תלויים זה בזה ומעכבים זה את זה או שיש אפשרות להחיל רק חלק אחד של הקידושין אף במקום שלא יחול החלק השני.

ונתעוררתי לדבר זה במעשה רע שנעשה שאדם קידש אישה ברבנות על מנת לקבל אזרחות ארץ מוצאה של האשה. והדבר היה ידוע לעדים בזמן הקידושין שאין כוונת האשה לפרוש מאיש אחר שחיה איתו אך לא היה ידוע להם אם לא נתכוונה גם להתיחד אם זה שנתקדשה לו.

ויש לעיין אם למפרע מתברר הדבר אם אפשר לבטל הקידושין הללו להציל מאיסור ממזרות וכו'.

שכן שם כלל לא היתה כוונת האשה להאסר על העולם כבכל קדושין אלא יתכן שכוונתה רק להיות נשואה ברבנות ואפשר שכלל לא התכוונה לקידושין ודומה הדבר לקידושי שחוק.³

במאמר זה ננסה למצוא מקרים בהם ישנה חלות קידושין גם ללא מציאות של איסור. ובה יתברר שדעת להתקדש בלי דעת להאסר ג"כ חשובה כדעת לקידושין.⁴

ב. אסרה אכולי עלמא כהקדש

הגמ' בקידושין ב,ב מבארת שאף שבלשון התורה נקראת פעולת הקידושין בלשון קנין חכמים שינו הלשון להקדש. ומבארת הגמ' שלשון חכמים לקידושין משמעותו "דאסר לה אכ"ע כהקדש".

מפשטות לשון הגמ' אפשר להבין שהשוני בין קונה למקדש הוא רק שוני לשון. אך אי"כ יש להבין מדוע שינו חכמים הלשון הרי משמעות לשון הקדש שונה מלשון קנין?

ובתוס' שם ד"ה דאסר לה אכ"ע כהקדש מסבירים את לשון הקידושין וכתבו⁵ שלשון הקדש בקידושי אישה מתבאר בשתי צורות:

³ ועיין בפסק מו"ר המנחת אברהם (ב,ח) בענין קידושי שחוק ואומדנא בדעת לקידושין.

⁴ ועי' בדברי הגרש"ש (שם ד"ה ושיטת) שהסתפק בכוונה הנצרכת בקידושין עיי"ש.

⁵ וז"ל: "והרי את מקודשת לי כלומר להיות לי מקודשת לעולם בשבילי כמו (נדרים מח,א) הרי הן מקודשין לשמים להיות לשמים ופשטא דמילתא מקודשת לי מיוחדת לי ומזומנת לי ומיהו אם היה אומר טלית זו מקודש לי אין נראה שיועיל דגבי אשה במה דמתיחדת להיות לו היא נאסרת לכל אבל בכך וטלית לא שייך למימר הכי."

א. לשון שייכת לבעל כמו שהקדש שייך לשמים. וא"כ לשון זה דומה במשמעותו ללשון התורה "האשה נקנית" משמעותו שיש לאיש קנין באשה בכך שמיוחדת לו.

ב. לשון מקודשת מבטאת את איסורה של האשה כרכוש הקדש שאסור לכל העולם. ועצם לשון התורה שיש לאיש קנין לא מבטא את איסור האשה לעולם אלא דוקא לשון הקדש.

ולכאורה מבואר שהנפ"מ בין תירוצי התוס' היא האם מציאות האיסור בקידושין היא בסיס לחלות הקידושין. שכן אם לא אסרה לעולם לא קרויה מקודשת. או שהאיסור הוא רק תוצאה מהקנין שהוא עצם החלות של הקידושין ומקודשת לשון מיוחדת.

ובתוס' רא"ש שם מבאר לשון הגמ' שנאסרת האשה כהקדש. ומביא שם דברי הרמ"ה⁶ בהגה שלא כדברי התוס' שהקדושה באשה היא האיסור שנאסרת האשה בשביל הבעל אלא הקדש כמו בקודשים שהגדרת ההקדש היא שאסורה לחלק מן העולם ומותרת לאחרים כקודשי קודשים שמתרים לכהנים והמורם מקודשים קלים שמותר לבעלים. ולדברי הרמ"ה נראה יותר שחלות הקידושין היא עצמה האיסור לעולם.

ועי"פ הנ"ל יש לבאר האם גדר הקידושין כולל גם את האיסור לעולם והוא מעכב בחלות הקידושין או שעצם הקידושין הוא הקנין כלשון התורה ואין חלות האיסור חלק ממציאות הקידושין.

ג. הרי את מיוחדת לי

הגמ' בקידושין ו מסתפקת באדם שמקדש אשה בלשון הרי את מיוחדת לי אם לשון זו היא לשון קידושין ונשארת בתיקו. ובעצמות יוסף ב,ב ד"ה דאסר לה הקשה על דברי התוס' הנ"ל שלשון מקודשת לי משמעו מיוחדת לי. מה הסתפקה הגמ' במיוחדת לי הרי לשון קידושין שחכמים תיקנו היא לשון במשמעות של מיוחדת לי? ומתרץ שם שספק הגמ' הוא במיוחדת לי בגלל שאף שמיחד האשה אליו עדין יכול אחר גם לקדשה ולכן זה ספק קידושין.

---

⁶ וז"ל: "דאסר לה אכולי עלמא כהקדש וכו'. והא דקאמר הרי את מקודשת לי כלומר מקודשת לכל העולם בשבילי כמו הרי הן מקודשות לשמים כמו להיות לשמים (פירוש כגון קדשי קדשים שמתרים לכהנים שבזכרי כהונה ואסור לזולתן וכגון מורם קדשים קלים שמתרי' לנשיהם ולבניהם ואסור לאחרים אף אשה זו כיון שנתקדשה הותרה לבעלה ונאסרת לאחרים. הרמ"ה ז"ל)".

אך בלשון מקודשת יש גם משמעות שהאשה מיוחדת למקדש וגם שנאסרת לכל שאר העולם ולכן בלשון מקודשת ודאי תופסים קידושין.

ומדבריו אלו מבואר שכאשר מעשה הקידושין אינו יוצר איסור לכל העולם אלא רק מגלה שהאשה מיוחדת לאיש, זהו ספק בגמ' האם צריך בשביל חלות הקידושין שתיאסר לאחרים.⁷

אך מביא שם תירוץ נוסף שהספק בלשונות הגמ' הוא רק האם האשה מבינה את לשון מיוחדת אך אם ברור שהאשה מבינה ודאי שתהיה מקודשת כמו בלשון הרי את מקודשת. ולפי זה לא צריך להגדיר את האיסור לעולם כחלק מהגדרת הקידושין.

ד. קנינו והקדשו באים כאחד

הגמ' בקידושין מבארת שהמשנה כתבה האשה נקנית ולא האיש קונה כדי להשמיע שאין האיש קונה את האשה בע"כ אלא רק מדעתה. ובתשב"ץ (ב, סז) ביאר שבלשון האיש מקדש אין הו"א שיוכל לקדשה בע"כ.⁸

ובגליוני הש"ס קידושין ב, א מבאר דבריו שאם היתה כותבת המשנה לשון "האיש מקדש" היינו יודעים לבד שצריך להיות שלב של קנין קודם מדעת האשה שכן כל עוד שהאשה לא נקנית לבעל אין בידו להקדישה שהרי אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. אך במה שנוזכר לשון האיש קונה מבואר שעצם הקידושין אינם פעולת ההקדש אלא הקנין ובוזה היה אפשר לחשוב שקונה אותה ע"כ.

ומדברי התשב"ץ האלו מתבאר שבכך שאנו קוראים לקנין האשה בשם 'קידושין' יש גילוי שעצם חלות הקידושין הוא רק האיסור לעולם וזו חלות

---

⁷ ובדף יא, ב שואלת הגמ' למה לבי"ה אפשר לקדש בפרוטה ולא צריך כסף צורי. ובעצמות יוסף (שם ד"ה והרי קדושי אשה) הקשה למה הגמ' לא מבארת שלומדים קידושי אשה מהקדש שנלמד מגז"ש שהוא בפרוטה ולא בכסף. וקידושי אשה הם כהקדש? ומתוך וז"ל ונראה דהא דאמרינן דאסר לה אכולי עלמא כהקדש הוא מדרבנן...". ומבואר שמדאורייתא אין קידושי אשה דומים להקדש וקשה קצת שבדבריו בדף ב. נראה שזה גדר בקידושין? והרב גוסטמן (בקונטרסי שיעורים קידושין א, א) חולק על דברי העצמות יוסף ומבאר שלשון הקדש בקידושין היא מדאורייתא.

⁸ וז"ל: דאלו תנא לישנא דקדושי הוה מצי למיתני האיש מקדש ושמענין שפיר מינה דאינה מתקדש' אלא לדעתה שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו בהקדש ואשה אינה נאסרת בהקדש אלא מפני שקנא' האיש מדעת' והויא שלו וקנינו ואיסורו באין כאחד אבל השת' [דתני] לשון קנייה אי הוה תנא האיש קונה הוה שמענין מינה דאשה מתקדשת שלא לדעת' שהרי כל קניות כך הם שאדם קונה מה שאינו שלו ועל כרחו של הדבר הנקני'.

נפרדת מהקנין באשה. שכן הקנין של הבעל הוא שלב מקדים ליכולת שלו "להקדיש" את אשתו ולאסרה לעולם.

והמהר"י ענגל בגליוני הש"ס שם חולק על התשב"ץ שצריך קנין האישה לפני שתאסר כהקדש ומבאר ע"פ מה שכתב הר"ן⁹ בנדריים ל שאין במעשה הקידושין חלק לאשה שכן האשה מפקירה את עצמה לגבי הבעל והוא קונה אותה לבדו. ובזה מישב הר"ן מדוע רצון האשה להתקדש לא חשוב כחיסרון של "כי יקח ולא כי תלקח". ולפי דברי הר"ן מבאר הר"י ענגל שהקנין והקידושין חלים בבת אחת שכן בתוס' בנדריים לד מבואר שאדם יכול להקדיש כבר של הפקר אם בידו לקנותו. ובכך שמקדיש החפץ גם קונה אותו לצורך ההקדשה ו"קנינו והקדשו באים כאחת".

וא"כ נראה שלדרכו של גליוני הש"ס מהות הקידושין היא האיסור לעולם שחל יחד עם הקנין של הבעל באשה ובעצם הקנין של הבעל הוא בכך שמקדיש את האשה ואוסרה על כל העולם.

נמצנו למדים שנחלקו האם בקידושין ישנו שלב מקדים של קנין הנפרד מאיסור האשה לעולם, או שהקנין והאיסור באים כאחד.

מעתה יש לעיין אם במקום שאין דעת המקדש והמתקדשת ליצור איסור לעולם לדעת התשב"ץ לכאורה עדין נותר הקנין. אך לדעת גליוני הש"ס אפשר שאין קנין בלי איסור לעולם.

ה. קידושי שוטה

רבי יצחק שמעלקיס נשאל בבית יצחק אבה"ע ה אודות אדם שקידש אישה שדעתה קלושה. ואשה זו יש בה דעת לקנין שכן היא בגדר צרור וזורקו אגוז ונוטלו. אך ברור שלא תשמור עצמה מאיסור עם אנשים זרים. ורצה הרב השואל לטעון שהואיל ולא מתכוונת להאסר לכל העולם לא חלים הקידושין כלל.

הבית יצחק כותב שהקידושין חלים אף שבפועל לא תנהג האשה באיסור לכל העולם. ואין לדייק מלשון קידושין שרק במתכוין לאוסרה מתקדשת שכן גם בלשון מיוחדת מבואר בש"ס שספק מקודשת אף שלא כולל לשון איסור. וכן

---

⁹ וז"ל שם: "אלא מכיון שהיא מסכמת לקדושי האיש היא מבטלת דעתה ורצונה ומשוי נפשה אצל הבעל כדבר של הפקר והבעל מכניסה לרשותו הלכך אין אנו דנין בקדושין מצד האשה אלא מצד הבעל."

מביא ראייה לכך מפסק ההגה"מ הובא ברמ"א כז, ה וז"ל: "מי שאמר לאשה שנותן לה בשביל אהבה וחבה, חוששין לקדושין, כי שמא אמר שנותן לה שיהיה אהבה וחבה ביניהם, והוי כאילו אמר לה: מיועדת לי או מיוחדת ליי". מבואר שגם בלשון שאין בה משמעות לאיסור חלים הקידושין.

ומבואר בדעת הבית יצחק שאף אם לא חל האיסור לעולם יכולים לחול הקידושין וגם האשה הנ"ל תהיה מקודשת אף שלא כיוונו לדבר.

אך לכאורה היה אפשר לדחות ראיות אלו שאף שבלשון מיוחדת לא אומר שמתכוון לאסור האשה ברור שזו כוונתו שתהיה אסורה לכל העולם. אך באשה שוטה שברור שלא תשמור עצמה מלזנות לא יחולו הקידושין כי אין כוונתה להאסר לעולם.

ו. עדי קיום בקידושין

בגמ' סו, א "אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב: המקדש בעד אחד - אין חוששין לקידושיו, ואפילו שניהם מודים". ומבואר ברשב"א ועו"ר שהסיבה שאין קידושין כששניהם מודים לפי שהעדים בקידושין הם "מקיימי דבר" ונצרכים עדים בשביל עצם החלות של הקידושין.¹⁰ ואין אלו עדים כבממון שלא איברו סהדי אלא לשקרי אלא העדים הם עדי קיום ובלעדיהם הקידושין לא חלים.

ובקצוה"ח רמא הקשה מנלן לחדש שיש גדר של קיום בעדי גו"ק הרי כל הצורך בעדים נלמד מהיקש דבר דבר מממון וכמו שבממון צריך עדים רק במקום שיש הכחשה בין בעלי הדין כך גם היה צריך להיות בגו"ק? ומבאר קצוה"ח שם שבאמת גם בממון היה צריך להצריך עדים לקיום אלא שהודאת בעלי הדין שמסכימים ביניהם על המקח חשובה כעדות קיום. ורק בגו"ק לא מספיק בהודאה וצריך עדים לקיים. שכן מבואר בגמ' בקידושין סו שהודאה בגו"ק חשוב חב לאחריני ואין בהודאת האיש והאשה גדר הודאת בע"ד.¹¹

---

¹⁰ ועיין ברשב"א שם שמחלק בין עדי קידושין לעדי גט. ורוצה לבאר שעדי הגט אינם מקיימי דבר. ועיין בקצות שם.

¹¹ ועיין בקה"י קידושין מז מה שמקשה ומבאר בדברי הקצות.

אך מצינו בפני יהושע בקידושין שם שהקשה כקושית קצוה"ח וכתב¹² שלעולם עדי קידושין לא נלמדים בגז"ש דבר דבר מממון אלא רק לענין לאסור למי שאינו יודע אם נתקדשה. ובזה לומדים שצריך שני עדים להוציא מחזקת פנויה כמו בממון. אך דין עדי קיום בקידושין נלמד מסברא ולא מהיקש שכן לא יתכן להחיל קידושין כאשר אין עדים שיגלו את איסור האשה לעולם הואיל וכל החלות בקידושין היא זה שנאסרת לעולם.

ומתבאר שעדי קיום בקידושין נועדו להודיע האיסור לעולם וזוהי עצם החלות של הקידושין ובלי עדות זו אין זה מעשה קידושין.

ומדברי הפנ"י הללו עולה שבקידושין בהם אין מציאות של איסור לכל העולם אין זו חלות קידושין ודומה למקדש בלי עדי קיום. ושוב יש לעיין האם מצב בו האשה לא מתכוונת שתאסר על העולם אם זהה למקום שאין עדים ולא יתפסו הקידושין.

ז. קידושי עובר

הרמב"ם אישות ז, טז כתב :

האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה הרי היא מקודשת לי בזה לא אמר כלום, ואם היתה אשת חבירו מעוברת והוכר העובר הרי זו מקודשת, ויראה לי שצריך לחזור ולקדש אותה מאביה אחר שתילד כדי שיכניס אותה בקידושין שאין בהן דופי.¹³

---

¹² וז"ל שם "דודאי עיקר ג"ש דדבר דבר לאו לענין שניהם מודין איירי אלא לענין אם אחד מהם מכחיש או למי שאינו יודע כמו שאבאר בסמוך גבי אשתך זינתה בעד אחד וכן לענין דכל לאפוקי מחזקה קמייטא בעינן שני עדים דוקא דומיא דממון אלא דהא דלא מהני בקידושין אף בשניהם מודין ממילא אתיא לן מסברא דכיון דעיקר ענין קידושין היינו לאסרה אכולי עלמא כהקדש דליקו עלה באיסור וחזקת אשת איש והכא כיון דלענין לחייב לאחרני לא מהני הנך קידושין לפי שאינן יודעין כלל מקידושין והיא בחזקת פנויה לגבי אחרינא מג"ש דדבר דבר כדפרישית ממילא דלא הוו קידושין כלל אף לגבי דנפשיהו שאין קידושין לחצאין, כן נראה לי נכון."

¹³ והראב"ד משיג על הרמב"ם שם וז"ל: "א"א לפי ההלכה לא נאמר הוכר עוברת מקודשת אלא לדעת ר' אליעזר בן יעקב דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולית הלכתא כוותיה". וכן נראה מפסיקת הרי"ף והרא"ש שהשמיטו כל הסוגיא של המקדש עובר. וכ"מ בב"ש מ, יב. ועיין בגר"א שם אות ט שהביא מפי המשניות לרמב"ם שנראה שתפיסת הקידושין היא החמיר ואולי מדרבנן. אך מלשונו בהלכות ומלשון השו"ע נראה שתפסים קידושין מדאורייתא.

ומחדש הרמב"ם שיש תפיסת קידושין בעובר אף כשלא הגיע לעולם. ומבאר ה"ה שהרמב"ם סובר שהעובר חשוב כבא לעולם אם כבר הוכר עוברת ולכן שייך שיתפסו הקידושין.

אך בלח"מ ועוד אחרונים מקשים מדברי הרמב"ם בהלכות מכירה כבי שם פסק "כשם שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כך אין אדם מקנה למי שלא בא לעולם, ואפילו עובר הרי הוא כמי שלא בא לעולם, והמזכה לעובר לא קנה, ואם היה בנו הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו קנה."

ומבואר שעובר חשוב דבר שלא בא לעולם וא"כ איך פסק הרמב"ם שתופסים בה קידושין?¹⁴

ובאגרות משה (א,פא) מבאר שיטת הרמב"ם שהקידושין מורכבים משני חלקים כנ"ל.¹⁵ ובעובר רק האיסור לעולם יכול לחול וכמו בהקדש שחל על העובר אך החלק של קנין האישות לא שייך בעובר.

---

¹⁴ ועיין בח"מ מ,יד שרצה לתרץ דברי הרמב"ם שהואיל והאב מקדש את ביתו והוא בעולם אין זה דומה למזכה לעובר. אך נשאר בצ"ע לבסוף שבסוגיא מבואר שבהוכר העובר אם אפשר למכור אותו אפשר גם ליזכות לעובר והשו"ע היה צריך להביא שהרמב"ם חולק גם בדין מכירת עובר בהמה וגם בדין המזכה לעובר.

ועלה בדעתי לולי דברי המפרשים לבאר דברי הרמב"ם בדרך חדשה מדוע קידושין תופסים בעובר. שכן מבואר ברמב"ם (נדרים ב,יד) שהפקר הוא כנדר. ועיין בקצות ריא שלב"ח יכול להפקיר דבר שלא בא לעולם משום שהוא כנדר והקצות חולק שלא חל הפקר בדבר שלא בא לעולם. (ועיין באו"ח תנב בט"ז אות ו ומשב"ז שם שנחלקו בדבר). ובשער"י ה,כג ביאר שחלות הפקר חלה על החפץ ולא כנדר גמור שחל במה שלא בא לעולם אלא דומה לצדקה והקדש.

וא"כ ע"פ דברי הר"ן בנדרים ל שבקידושין האשה מפקירה את עצמה ואח"כ הבעל קונה אותה אפשר לבאר שאע"פ שבקידושין רגילים כל החלות נעשית באותו מעשה קנין כשמקדש עובר הקידושין הראשונים פועלים רק שהאב מפקיר את העובר כלפי המקדש אך הוא לא קונה את האשה עד שתיוולד ולכן צריך לחזור ולקדשה שוב בשביל לקנותה. והדברים מאירים מאוד ע"פ חידושו של הגר"ש פישר בבית ישי שדבר שאינו ברשות מצד המציאות אי אפשר להקנותו רק מצד חסרון יכולת הקונה לקנות. ולפ"ז מבאר שאפשר שבי"ד יפקירו בהפקר בי"ד גם דבר שלא ברשותו של אדם עיי"ש. ולדברינו מבואר שגם בקנין אשה בקידושין את שלב ההפקר אפשר ליצור כשעדין לא חשובה שבאה לעולם. אך להקנות אי אפשר שכן זהו חסרון מצד הקונה ודוק.

¹⁵ וז"ל: "ולולא דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש דהרמב"ם סובר דיש חלוק בין עצם הקנין שיהיה מותר בה כמו באשתו ובין האיסור שנעשה לאחרים ע"י הקידושין של זה. דלענין הקנין הוא כקניני ממון שאין מקנה דבר שלא בא לעולם אף בהוכר עוברת... ולכן אינה קנויה לו עדיין בקנין אישות אבל לענין האיסור שנעשה מקידושין מהני גם קידושין אלו שנעשו כשהיתה עובר שהוכרה. והטעם דהרי חזינן בתוסי' ריש קידושין דלשון מקודשת הוא משום האיסור שנעשה בהקידושין ומפרשי בפ"י אי שעושה הקידושין בזה שאוסרה אכוי"ע בשבילו ובפ"י שני מפרשי מקודשת הוא פירוש מיוחדת באשה שנעשית

ומבואר מדבריו שיש אפשרות להפריד בין שני חלקי הקידושין. ובזמן שאדם מקדש עובר אע"פ שאין קנין תופס בעובר בגלל שחשוב דשלבלי"ע חלות האיסור תופס בעובר. וכמו באדם שמקדיש עובר שחל ההקדש כך יחול דין הקדש של קידושין על העובר לאסור על כל העולם. אך לא יחול החלק הקנייני שהאשה (העובר) מיוחדת לבעלה.¹⁶ ובשביל להחיל את הקנין לאישות צריך הבעל לקדשה בשנית אחר שהאשה תיולד.¹⁷

וא"כ לדבריו שוב מצאנו מציאות שהאיסור בקידושין חל בלי קנין הקידושין. אך לגבי החלת חלות של יצירת קנין אישות לבעל בלי איסור לעולם מבאר האגרו"מ שכן תאסר על העולם משום מתנה על מה שכתוב בתורה.

והעולה מדבריו לנדו"ד שאפשר שאף שאין החתן והכלה מתכוונים שתאסר האשה על העולם, עצם הקנין לאישות חל וממילא גם יוצר איסור על העולם. וכן נראה שגם במקום שבפועל לא מכוונים החתן והכלה להחיל איסור לעולם מכוונים לחלות קנין קידושין.

ח. איסור קטנה מבת ג'

הלכה פסוקה היא שביאת פחות מבת ג' שנים לא חשובה ביאה ואם היתה ביאה כזו אין מתחייבים עליה עונש כמבואר במשנה נדה מד, ב. ובפשטות ההבנה היא שאף שהאשה אסורה אין מעשה הביאה חשוב ביאה וכעין אכילת איסור שלא כדרך שלא חשובה אכילה.

אך בתוס' ישנים (יבמות יג, ב ד"ה וא"ת) מבארים בשם הקדוש מראי"ש שרק כאשר האשה מגיעה לגיל שלוש חל עליה שם ערוה ולפני כן כלל לא חשובה ערוה. וז"ל שם "ותירץ הקדוש מראי"ש... וכולהו עריות דמתני' נמי משכחת

אסורה מזה... ונמצא שנעשה בהקידושין שני דברים אחד שנעשית קנויה לו לאישות ושנית שנאסרה לעלמא והיה אפשר בעצם להעשות גם רק דבר אחד מהם אם לא מדין מתנה ע"מ שכתוב בתורה... ולכן אם יהיה מציאות גם לדין האיסור לעלמא מצד מעשה הקידושין ולא הקנין נמי לא היה מעכב והיתה אסורה לעלמא בשבילו אף שאינה קנויה לו. ומציאות זה סובר הרמב"ם הוא בעובר שהוכרה שתנן שמקודשת שלענין קנין לא שאני מכל קנין שלא קנה בעובר אף שהוכר אבל הוא מעשה קידושין לענין להאסר לעלמא דהא חזינן שקדושת הגוף חל על עוברין בתמורה דף כד...".

¹⁶ ושם בסוף התשובה מבאר שבאמת לאחר הקידושין של העובר שנאסרה לכל העולם כבר לא יהיה לעליו איסור זונה וביטול העשה של הקידושין. אלא שצריך לקנותה כדי לקיים מצות קידושין שיקח אשה בקנין וזו כוונת הרמב"ם "קידושין שאין בהם דופי".

¹⁷ וכדברי האגרו"מ מבואר בהעמק שאלה שאלתא קסה אות א' עיי"ש.

לה בבת אחת כגון בתו שקדש בתו לאחיו פחותה מבת ג' שנים וחלו אשת אח ובתו יחד שאינה חשובה ערוה עד שתהא בת ג"ש וכלהו בכה"ג".

בספר משאת משה (קידושין ס,א) רוצה לחדש על פי התו"י הנ"ל שבקידושי קטנה פחות מג' שנים אין איסור לכל העולם כי אין ביאתה ביאה. ולא שיש איסור רק שאין יכולת לעבור עליו שלא חשוב ביאה אלא כלל לא חל עליה שם ערוה. ומה שאביה יכול לקדשה מיד משנולדה זה רק ליצור הקנין אישות בלי האיסור לעולם. וכשתגיע לגיל שלוש יחול עליה האיסור משום שקנויה לאישות לבעל.

ולפי דבריו מבואר שמצאנו קידושין בהם ישנו רק קנין לאישות ולא חל האיסור לעולם ואין האיסור לעולם תנאי לחלות הקידושין. וע"פ זה אפשר שגם במקום שאין האיש והאשה מתכוונים להאסר על העולם חלים הקידושין מצד עצם הקנין של האישות והאיסור חל אח"כ.

אך כמובן שאין הכרח בהסבר הנ"ל שכן אפשר לבאר שבקידושי בת ג' שנים כן חל איסור לכל העולם מיד¹⁸ רק שלא עובר עליו מי שבא עליה כיון שלא חשוב ביאה וכנ"ל.

ט. קידושין לאחר ל'

מבואר בקידושין נט שהמקדש אשה לאחר ל' יום משהגיע הזמן מקודשת. ולדעת רב בגמ' גם המקדש מעכשיו ולאחר ל' כוונתו בספק אולי חוזר בו שיחולו הקידושין לאחר ל'. אך לדעת ר' יוחנן אם קדשה אחד מעכשיו ולאחר ל' ואחר קדשה לאחר כ' מקודשת לשניהם ואפילו מאה תופסים בה.

וברמב"ם אישות ז, יב פסק :

האומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום בדינר זה ובא אחר וקידשה בתוך השלשים יום הרי זו מקודשת מספק לשניהם, לפיכך שניהם נותנין גט בין בתוך השלשים יום בין לאחר השלשים יום.

ומפשטות לשון הרמב"ם נראה שאם קידשה אחד מכאן ולאחר ל' יכול לתת גט בתוך הל' יום.

---

¹⁸ ועיין לקמן במה שיובא דברי הקה"י שקידושין יכולים לחול מיד על הזמן שלאחר כך. ולפי"ז אפשר שגם במקדש קטנה אוסר את הזמן של אחר ג' שנים ושוב יש בקידושין אלו איסור לעולם מיד.

ובב"ש מ,ח הביא שהרא"ש קדושין ג ביאר שהרמב"ם פסק כרב שמעכשיו ולאחר ל זה ספק אם חזר בו ומקדשה רק לאחר ל. ומדייק מכך הבי"ש שיוצא שלדעת הרא"ש מה שכתב הרמב"ם שאפשר לתת גט בתוך ל' יום ז"א שאפשר לגרש את האשה עוד לפני שחלו הקידושין.

ובמשנה למלך (גירושין ו,ג) דן אם יכול המקדש אשה לאחר זמן (בלי "מעכשיו") לגרשה לפני שהגיע מועד הקידושין. ומסברא רוצה לבאר שאפשר לגרשה ואין בזה חסרון דשלבלי"ע וכמו שיכול לקדשה יכול לגרשה ולכשיגיע הזמן תהיה מגורשת.

אך מביא שם את תשובת הרשב"א (תשז) שמסיק מדברי הירושלמי (קידושין פ"ג ה"א) שאין אפשרות לגרש אישה לפני שחלו הקידושין.

ולכאורה אם הבעל נותן גט לפני חלות הקידושין יוצא למעשה שהקידושין לא אסרו האשה כלל שכן הותרה לעולם לפני שנאסרה. וא"כ לשיטת הרא"ש ברמב"ם ולסברת המל"מ גם קידושין שלא יוצרים איסור לעולם יכולים לחול ולבסוף האשה חשובה כמקודשת ומגורשת שאסורה לכהונה. וקידושיה גיטה באים כאחד. וא"כ מבואר שאיסור לעולם אינו תנאי בחלות הקידושין.

אך מדברי הירושלמי וכמסקנת הרשב"א בתשובה מתבאר שאין אפשרות לגרש אשה שעוד לא נשאה. ואם היינו מבארים שהפסול בגט הוא מצד שמבטל חלות הקידושין אז היה מדויק מהירושלמי שהקידושין צריכים להחיל איסור על האשה.

אך מלשון הירושלמי שם שלדעת רב אי אפשר לכתוב גט לפי שיש פסול בכתיבת גט לפני חלות הקידושין. ובאבנ"מ מ,ט מבאר דברי הירושלמי שאי אפשר לכתוב גט לפני חלות הקידושין ע"פ דברי הרמב"ם ח,ד שלא כותבין תנאי בגט. וביאר ה"ה שם לפי שזהו חיסרון בכריתות של הגט. ולפ"ז מבאר האבנ"מ שכאשר הגט תלוי בקיום התנאי של הקידושין שוב חוזרת הבעיה שאין זה כרות גיטא.¹⁹ וא"כ אין כלל ראיה מהירושלמי לנידון שלנו לפי שבגט זה יש פסול מצד הלכות גיטין ולכך הקידושין חלים ולא הגירושין.

¹⁹ אך עיין בגרש"ש גיטין סי' ו חולק על האבנ"מ (עיי"ש בקושיותיו) בהסבר דברי הירושלמי ומבאר שעד שיתקיים התנאי חלים "קידושין קלושים בכך שפועלים על צד הספק" ואין הגט יכול להתיר הקידושין הגמורים שיחולו אחר כך. ולפי דברי הגרש"ש שם מבואר שישנה חלות מיד בזמן הקידושין גם אם הקידושין נעשו על תנאי. וגם לדבריו נדחית הראיה לנדו"ד.

עוד יש לחלק ולומר שהואיל ובזמן הקידושין היו ראויים לאסור האשה לאחר ל יום חשוב כקידושין גמורים. אף שאחר כך נתן גט ובפועל לא יוצר איסור א"א אין בזה סיבה להפקעת הקידושין שנעשו בכשרות.

אך לפי זה יש לדון בכותב גט לאישה²⁰ ובאותו שטר גם מקדשה שלא יחולו הקידושין שכן אינם אוסרים האשה.

עוד ראיתי שבקה"י ב"מ ס' לא ביאר בדעת הרמב"ם שמקדש מעכשיו ולאחר ל הוא מקדשה מיד לזמן שאחר ל' יום והקידושין של אחר ל חלים מיד.²¹ וכדרך שביאר קצוה"ח (רמא,ד) את הקנין של של מתנה ע"מ להחזיר שהוא קנין לזמן. וא"כ מבואר שאף שמגרשה בתוך ל חשוב שחלו הקידושין ואסרו אותה לעולם משום שהזמן שאחר ל יום כבר נאסרה מרגע הקידושין. וא"כ אין מכאן ראייה לשאלתנו שכן הקידושין כן אסרו את האשה לזמן של אחר ל.²²

י. קידושי חוץ

לכאורה קשה על כל הציורים שהבאנו בהם חל קנין אישות בלי איסור מגמי מפורשת בגיטין. שמצינו בגיטין פב,ב מובא ספק של הגמי' במקדש אישה חוץ מפלוני אם תפסו קידושיו. ומבאר הגמי' שהצדי הספק הם האם "קנין מעליא בעינן" או שמספיק "קנין כל דהו". ומבאר הגמי' שאם ראובן מקדש אשה חוץ משמעון יכול שמעון לקדשה רק אם מקדשה לכל העולם. אך אם מקדשה חוץ מראובן אין האשה חשובה אשתו לענין יבום. שכן קידושי שמעון לא אסרו את האשה על אף אחד שכן היתה אסורה לעולם מצד

²⁰ בציור שבו אין בעיה בכתיבת הגט "שלא לשמה" כגון שכתב שטר קידושין לאשתו, או ליבמתו עיין יבמות נב.

²¹ ובה ביאר שיטת התוס' בב"מ כח מדוע במקנה בהמה לשומר לאחר שתגנב גיזותיה וולדותיה שלו עי"ש.

²² ושם בהערה הביא קושית חכם אחד שהקשה מדברי התוס' כתובות פב שצריך שהפרה תעמוד באגם בסוף הל' יום כדי שהקנין יחול. ואם נבאר שנגמר החלות ברגע הקנין על הזמן של אחר ל' יום לא צריך שתהא עומדת באגם ? ומבאר שם הקה"י שאה"נ ובאמת התוס' הנ"ל חולקים בהסבר דין קנין לאחר ל'. ובדעת הרמב"ם באמת נבאר שמוכר הזמן לא צריך שתהא עומדת באגם בסוף ל וכו"ן בכתובות שם. אך עיין ברמב"ם מכירה ב ט בדין מוכר בהמה מעכשיו ולאחר ל' ובה"ה שהצריך שלא תעמוד הבהמה ברשות מוכר. והכס"מ הקשה שם שגם לרמב"ם צריך מקום הרואי למשיכה. ואם זה קנין שנגמר אז לכאורה הקנין צריך לחול בכל מקום שתעמוד הבהמה וכנ"ל. ועי"ש במפרשים.

קידושי ראובן. ורק אם שמעון מקדשה לכל העולם שאוסרה על ראובן חלים הקידושין שלו לחייב יבום.

ובחידושי הר"ן ביאר בשם הרא"ה²³ שבמקרה ששמעון לא קידשה לכל העולם לא צריכה ממנו גט ולא חלים קידשיו כלל שכן קידושין שאין בהם איסור על העולם לא חלים.

וכן נראה ברש"י שם ד"ה "בקידושין היאך" שכתב "התקדשי לי ליאסר לכל אדם חוץ מפלוני" שמשמעות הקידושין היא להאסר.

ועולה מכל זה שללא חלות איסור בקידושין הקידושין אינם חלים כלל.

אך מצינו בקידושין דף ס דברי ר' יוחנן שהמקדש מעכשיו ולאחר ל' ובא אחר וקידשה לאחר כ' ואחר וקידשה לאחר י' ימים קידושי כולם תופסים בה. ולכאורה דין זה סותר לדברי הגמ' בגיטין, שכן לאחר שקידש השני את האשה ואסרה על הראשון אין השלישי שמקדש מוסיף איסור על האשה. שכבר נאסרה על כל העולם מכח הקידושין של השני.

והרמב"ם אישות ז, יב פוסק שאפילו קידושי מאה תופסים ומקודשת לכולם מספק. ונחלקו ראשונים ואחרונים בהסבר שיטתו עיין במ"מ וכס"מ. וראיתי שמבארים דבריו ע"פ מה שפסק שם בהלכה יג, שהמקדש חוץ מפלוני מקודשת מספק. דיצא לרמב"ם במסקנת הסוגיא בגיטין שדין זה הוא ספק. וכבר בקידושי הראשון נאסרה מספק א"א וקידושי השני אסרוה על הראשון

---

²³ וז"ל: "כתב הרא"ה ז"ל דמדאמר לא אהנו משמע שאם גרשה ראובן שריא לעלמא ואינה צריכה גט משמעון דכל קדושין שאינן אוסרין לאו קדושין נינהו כלל וקדושי שמעון הרי לא אסרוה לשום אדם".

אך קידושי שלישי לכאורה לא הוסיפו איסור כלל?²⁴ וא"כ מבואר שלדינא סבר הרמב"ם שגם במקום שאין הקידושין אוסרים חשוב כספק קידושין.²⁵

ובאמת כך מבואר ברשב"א בגיטין שם²⁶ שאין כוונת הגמ' שאם קידשה שמעון חוץ מראובן לא חלים קידושי אלא ודאי שאחר שימות ראובן תהיה אסורה לעולם בגלל קידושי שמעון.²⁷ ומה שאמרה הגמ' שלא אהני קידושי שמעון זה רק שלא אסרה עליו בפירוש.

וא"כ מתבאר בדעת הרשב"א שבמקום בו הקידושין חלים מצד הקנין אף שאינו מחיל איסור בשעת הקידושין האשה מקודשת²⁸. ורק בגלל שהקידושין חלים תהיה אסורה לאחר שימות הראשון ואין האיסור תנאי לעצם חלות הקידושין.

---

²⁴ לכאורה בדעת הרמב"ם היה אפשר להעיר מכל ספק קידושין שלדעת הרמב"ם ספק דאורייתא לקולא מדאורייתא. וא"כ בכל ספק קידושין האשה לא נאסרה כלל מדאורייתא וודאי לא יחולו הקידושין שכן לא אסרוה על כל העולם:

ומכאן היה נראה להביא ראיה לדברי הפר"ח יו"ד כללי ס"ס אות א (ד"ה וא"ת הא דאמרין) שבספיקא דדינא גם הרמב"ם יודה שהספק מדאורייתא לחומרא משום שספק חסרון ידיעה לא חשוב ספק. ובוזה תירץ שם קושית הר"ן על הרמב"ם מהגמ' בקידושין ו' עיי"ש. אך אם נבאר בדעת הרמב"ם כדברי הרשב"א דלקמן אין כלל ראיה שכן לרמב"ם אין כלל את הצורך שהקידושין יצרו איסור לעולם ודוק.

²⁵ אך ראיתי במנחת אשר קידושין ס"ס סב שרוצה ללמוד שבקידושי חוץ וכן בדינו של ר' יוחנן הוי קידושין קלושים שהם ספק בעצם (לשונו שם) ולכן אע"פ שאינם אוסרים האשה באיסור א"א יוצרים קנין לבעל. ואלו קידושין קלושים.

²⁶ וז"ל: "הא דאמר' קידושי ראובן אהנו קדושי שמעון לא אהנו, לאו למימרא דלא אהנו כלל דהא ודאי אהנו למיסרה בביאה אראובן, דכיון דתפסי בה קידושי שמעון לגבי עלמא שאם מת ראובן ויש לו בנים עדיין היא אסורה לעלמא מחמת קדושי שמעון א"כ אפילו ראובן אסור לבא עליה משום דמשתמש בצד מקודש שבה לשמעון והילכך אסורה היא לשניהם, אלא הכא ה"ק לא אהני דבורו למיסרה אראובן שהוא לא אסרה אראובן דחוץ מראובן קאמר והא דאסורה לראובן משום אריא דאיסורא דרביע עלה דאי אפשר להשתמש בה לאחד מהם א"כ משתמש בצד אישות שבה לשני, אבל כי אמר לה סתם אהנו קידושי למיסרה בפירוש אראובן, כנ"ל. " ועיין שם מה שהאריך בבאור דברי ר' יוחנן.

²⁷ וכן ראיתי שמדייקים בדברי רש"י (ד"ה ואין אני) שביאר שאף שחלו קידושי שמעון לא קרויה אשת שני מתים עיי"ש.

²⁸ אך קצת צל"ע מדברי הקה"י קדושין סי' ט, שביאר דברי הרשב"א בקדושין ה מדוע קידושי אשה לא חשוב ריבית קצוצה. ומבאר שלדעת הרשב"א באשה יש רק קנין איסורי ולא קנין אחר. וכן לומד בשיטת הרשב"א גם בסי' יג (ד"ה וניחא). ואיך יבאר דברי הרשב"א בגיטין? ויש ליישב.

וזאת תורת העולה, שנחלקו הראשונים האם איסור האשה הוא חלק ותנאי במעשה הגירושין ובלעדיו אין חלות קידושין כלל (וכך נראים דברי הרא"ה, הריטב"א והר"ן) או שחלות קידושין היא הקנין ואם ישנה אפשרות לקנין לחול הקידושין חלים. והאיסור אינו עצם החלות אלא שבעקבות הקנין גם יהיה איסור א"א וכדברי הרשב"א.

וא"כ נראה שכל הנפ"מ שהבאנו לעיל אם אפשר ליצור חלות של קנין קידושין בלי חלות של איסור תהיה תלויה במחלוקת הראשונים הנ"ל. ובדעת הרמב"ם אפשר לבאר כדעת הרשב"א שאין כלל תנאי מחויב בקידושין שיצרו איסור לעולם.

יא. סיכום

במאמר זה ניסינו לכנס מספר דוגמאות בהם רצו האחרונים לחדש מצב בו אשה תהיה מקודשת וחשובה א"א על אף שלא יחול עליה איסור.

בארנו דוגמא כזו בקידושי לשון "מיוחדת לי", קידושי אשה שוטה למחצה, קידושי עובר, בת פחות מג', וכן בקידושין לאחר ל שניתן גט בתוך הל יום.

מכל הנ"ל רצינו להוכיח שישנה חלות של קידושין אף על פי שלא יצרו איסור על העולם אלא הוגדרו כמעשה קנין בלבד. ורק בעקבות חלות הקנין יוצר גם איסור א"א. ובזה רצינו להוכיח שגם במקום בו לא התכוונו בני הזוג להאסר לעולם הקידושין תופסים שכן מספיקה הכוונה להיות נשואים.

אך לעומת כל הנ"ל הבאנו גמי' בגיטין בה לחלק מהראשונים מבואר שלא תופסים קידושין כאשר לא אוסרים הכלה על העולם.

והסקנו שיתכן לומר שדין זה תלוי במח' הרא"ה והרשב"א בגיטין. ובדעת הרמב"ם נחלקו המפרשים.

ועל כן מידי ספיקא לא יצאנו וצריך לחוש שקידושין תופסים גם במקום שלא יצרו איסור.